

І.Ф.Мещишен, Е.Л.Ленга, Н.П.Григор'єва

ХРОНОРИТМИ ПОКАЗНИКІВ АНТИОКСИДАНТНОГО ЗАХИСТУ КРОВІ ЩУРІВ

Кафедра медичної хімії (зав. – проф. І.Ф.Мещишен)
Буковинського державного медичного університету, м. Чернівці

Резюме. Досліджено хроноритми показників антиоксидантного захисту крові (активність каталази, супероксиддисмутази, вміст церулоплазміну, відновленого глутатіону, HS-груп) за умов природного (16,5 годин світла) та експериментального (12 годин світла, 12 годин темряви) освітлення. Встановлена зале-

жність показників антиоксидантного захисту крові від тривалості світлового дня.

Ключові слова: хроноритми, кров, каталаза, супероксиддисмутаза, церулоплазмін, відновлений глутатіон, HS-групи.

Вступ. Як відомо [2], живий організм об'єднує безліч ритмічних процесів, які протікають на всіх рівнях його організації – від субклітинного до організмового. Спектр біологічних ритмів виявляється широкий: він включає коливання з періодами від часток секунди до багатьох років. Головною роллю у цьому спектрі відіграють циркадіанні ритми, період яких визначається добовим обертанням Землі. Циркадіанному ритму підпорядковані всі функції живого організму – від біохімічних процесів, що протікають у клітині, до поведінки. Таким чином, циркадіанні ритми біохімічних показників в органах і тканинах є індикаторами стану організму за умов, як фізіологічної норми, так і патології.

На сьогодні чітко встановлено [7], що здоров'я організму визначається потужністю його антиоксидантної системи, направленої на знешкодження активних форм кисню та різноманітних радикалів.

Мета дослідження. Встановити фотоперіодичні зміни показників антиоксидантного захисту крові за умов фізіологічної норми.

Матеріал і методи. Досліди проведені в червні-липні на 40 статевозрілих безпородних білих щурах-самцях, масою 170-180 г. Фотоперіодичні зміни в організмі тварин моделювали впродовж тижня за допомогою двох режимів: 12 годин темряви(20.00-8.00): 12 годин світла (500 лк, 8.00-20.00) (дослідна група тварин). Тварини контрольної групи знаходилися в умовах 16,5±0,5 годин світла: 7,5±0,5 годин темряви. За 24 години до експерименту тварин утримували без їжі з вільним доступом до води. Евтаназію проводили шляхом декапітації під легким ефірним наркозом впродовж світлового періоду доби з інтервалом 4 години (о 8.00, 12.00, 16.00 і 20.00). Цільну кров стабілізували розчином ЕДТА (1 мг/мл крові), розділяли на плазму(центрифугування при 3000 об/хв, 15 хв) і еритроцити (з триразовим промиванням охолодженим фізіологічним розчином натрію хлориду). У плазмі крові визначали вміст церулоплазміну (ЦП) [3] і HS – груп [6], в цільній крові – активність супероксиддисмутази (СОД) [1] і каталази (КА) [4], в еритроцитах – вміст відновленого глутатіону (ВГ) [5]. Отримані результати оброблені методом варіаційної статистики.

Результати дослідження та їх обговорення. Протягом природного світлового періоду доби вміст ВГ в еритроцитах контрольної групи тварин знижується і досягає мінімального значення о 16 годині (табл.). Рівень цього показника о 8.00 і 20.00 був однаковим і склав в середньому 2,4 ммоль/мл. Аналогічних змін зазнавав вміст у плазмі крові сполук з тіоловими групами (HS – групи). Активність каталази крові протягом світлового періоду доби залишалася високою з піком активності о 12 годині. На цей же період доби активність СОД була мінімальною. Рівень ЦП – основного антиоксиданту плазми крові – знизився до мінімального значення о 16.00 і склав 141±8,6 мг/мл. О 20.00 спостерігається зростання його рівня до 250±12,4 мг/мл.

Отже, динаміка вмісту ЦП, ВГ та HS – груп у крові щурів протягом світлового періоду доби влітку полягає у поступовому зниженні цих показників до мінімальних значень о 16.00 з подальшим підвищенням до 20.00. Досліджувані антиоксидантні ферменти змінювали свою активність тільки о 12.00: каталази – зростала, а СОД – знижувалась.

Зменшення тривалості світлового періоду доби за експериментальних умов (12 годин світла : 12 годин темряви) змінювало хроноритми показників антиоксидантного захисту крові. Так, вміст ВГ еритроцитів мінімальний о 8.00, зростає до 16.00 і знову знижується до 20.00. Рівень ЦП у плазмі крові знизився майже в 2 рази від 8.00 до 20.00. Активність ферментів знешкодження активних форм кисню ($O_2^{\cdot-}$ і H_2O_2) залишалася стабільною впродовж доби, лише о 16.00 активність каталази знизилась у 1,9 рази, а СОД – зросла в 1,2 рази.

Таким чином, зменшення тривалості світлового періоду доби змінює термін і напрямок активності антиоксидантних ферментів. Так, за умов природного освітлення, максимальна активність каталази крові спостерігалась о 12.00, а при експериментальному зменшенні тривалості світлового періоду доби – мінімальна о 16.00. Активність СОД – мінімальна о 12.00 при природному освітленні і максимальна о 16.00 за експериментальних умов.

Хроноритми показників антиоксидантного захисту крові щурів ($M \pm m$, $n=5$)

Показники, що вивчалися	Період дослідження							
	8.00		12.00		16.00		20.00	
	К	Д	К	Д	К	Д	К	Д
Церулоплазмін, мг/г	300±15,6	367±18,4*	220±12,6	270±11,8*	141±8,6	230±9,4*	250±12,4	184±8,7*
Каталаза, мкмоль/хв.л	15,7±0,41	17,8±0,46*	21,4±0,52	19,2±0,44*	16,4±0,31	10,5±0,28*	15,6±0,82	12,6±0,26*
Супероксид-дисмутаза, Од/л	14,6±0,34	14,3±0,28	12,4±0,16	13,6±0,31*	13,3±0,37	16,8±0,41*	14,6±0,26	16,6±0,27*
Відновлений глутатіон, мкмоль/мл	2,34 ±0,082	1,80 ±0,091*	1,91 ±0,084	2,20 ±0,11	1,2 ±0,12	2,40 ±0,141*	2,48 ±0,132	2,08 ±0,092
HS-групи, мкмоль/мл	0,446 ±0,005	0,319 ±0,004*	0,357 ±0,006	0,241 ±0,003*	0,250 ±0,006	0,240 ±0,006	0,337 ±0,007	0,317 ±0,009*

Примітка. К - контроль; Д - дослід; * - вірогідність різниці між контрольною та дослідною групами ($p \leq 0,05$)

Отримані дані хроноритмів показників антиоксидантного захисту крові можуть бути пояснені циркадіанною зміною рівня ендогенного мелатоніну – найважливішого антиоксиданта організму [8].

Висновок

Величина та характер змін показників антиоксидантного захисту крові залежить від тривалості світлового дня.

Перспективи подальших досліджень. Дослідити хроноритми антиоксидантної системи крові за умов однакової тривалості природнього та експериментального світлового дня.

Література

- Дубинина Е.Е., Сальникова Л.А., Ефимова Л.Ф. Активность и изоферментный спектр супероксиддисмутазы эритроцитов и плазмы крови // Лаб. дело. – 1983. – №10. – С.30-33.
- Комаров Ф.И., Рапопорт С.И. Хронобиология и хрономедицина. – М.: “Триада – X”, 2000. – 488 с.
- Камышников В.С. Справочник по клинико-биохимической лабораторной диагностике : в 2 т. - Мн.:Интерпрессервис,2003.-Т.2.- С.74-75.
- Королюк М.А., Иванова Л. И., Майорова И.Г. Метод определения активности каталазы // Лаб. дело.- 1988.- №1.-С.16-19.
- Мешишен И.Ф. механизм действия четвертичных аммониевых соединений (этония, тиония, додекония и их производных) на обмен веществ в норме и патологии: Дис... д-ра биол. наук.-Черновцы, 1991.- 254с.
- Мешишен І.Ф., Григор'єва Н.П. Метод кількісного визначення HS-груп у крові // Бук. мед. вісник.-2002.-Т.6,№2.-С.190-192.
- Мешишен І.Ф., Пішак В.П., Григор'єва Н.П. Основи обміну речовин та енергії: Навчальний посібник.-Чернівці: Медуніверситет, 2005.- 192с.
- Мешишен І.Ф., Пішак В.П., Загорський І.І. Мелатонін : обмін та механізм дії // Бук. мед. вісник.-2001.-Т.5,№2.-С.3-15.

CHRONORHYTHMS OF INDICES OF RAT BLOOD ANTIOXYDANT DEFENCE

I.F.Meshchysheh, E.L.Lenga, N.P.Grigorieva

Abstract. The authors have studied the chronorhythms of the blood antioxidant defence parameters (the activity of catalase, superoxide dismutase, the content of ceruloplasmin, reduced glutathione, HS-groups) under conditions of natural (16 hours of light) and experimental (12 hours of light, 12 hours of darkness) of illumination. A dependence of the blood antioxidant defence parameters on the duration of the photoperiod has been established.

Key words: chronorhythms, blood, catalase, superoxide dismutase, ceruloplasmin, reduced glutathione, HS-groups.

Bukovinian State Medical University (Chernivtsi)

Buk. Med. Herald. – 2006. – Vol.10, №4. - P.101-102

Надійшла до редакції 14.06.2006 року